

3.4. STUDIJŲ IŠTEKLIAI IR PLĖTRA

Bibliotekos misija – užtikrinti efektyvias aukšto lygio paslaugas Universiteto bendruomenės nariams, organizuojant prieigą prie studijoms, mokslui, profesinei kvalifikacijai įgyti reikalingų informacijos išteklių, vykdant pagrindines bibliotekos funkcijas.

2008 m. pabaigoje bibliotekos fonduose buvo saugomi 234 229 (2007 m. – 223 782) fiziniai vienetai (114 304 pavadinimai) tradicinių dokumentų, t. y. dokumentų materialioje laikmenoje. Ataskaitiniais metais fondo augimas išliko panašus kaip 2007 m. (~15 tūkst.), tačiau prieiga prie licencijuojamų elektroninių dokumentų duomenų bazėse išaugo 10 %.

Pažangios bibliotekos požymis – atviri spaudinių ir kitų dokumentų fondai laisvai prieinami vartotojams. 2008 metais bibliotekoje buvo 122 187 leidiniai (2007 m. – 116 346), t. y. pusė viso bibliotekos fondo, kurio tiesiogiai „nekontroliavo“ bibliotekos darbuotojai.

Beveik 80 % bibliotekos fonduose saugomų leidinių jau pateikiama bibliotekos informacijos paieškos sistemoje. Šis veiksnys lėmė daugiau kaip 9 % padidėjusių leidinių išduotį.

2008 metais vartotojų skaičius išaugo nedaug. Biblioteką vartotojai lankė panašiai, kaip ir 2007 metais, tačiau jų lankymasis virtualioje aplinkoje, t. y. bibliotekos informacijos paieškos sistemoje – gerokai išaugo. Pavyzdžiui, palyginti su 2007 metais, paieškos sesijų skaičius bibliotekos rengiamuose kataloguose didesnis beveik 45 tūkst., informacijos paieškų skaičius licencijuojamose duomenų bazėse išaugo dvigubai. Kiti svarbūs bibliotekos ir jos veiklos rodikliai pateikti 7 lentelėje.

Bibliotekos dalyvavimas programose, projektuose, organizacijų veikloje padėjo spręsti bibliotekos informacinės sistemos palaikymo ir vystymo darbus, įsigyti elektroninius išteklius žemesnėmis kainomis, pagausinti bibliotekos materialinę bazę, sudarė galimybes darbuotojams kelti savo kvalifikaciją ir kt.

2008 metais biblioteka dalyvavo vykdant Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerijos programos „Lietuvos virtualus universitetas“ uždavinį „Lietuvos akademinių bibliotekų tinklas, jo vykdymas ir plėtra“, Lietuvos Respublikos kultūros ministerijos „Paveldo, istorinės ir kultūrinės atminties išsaugojimas“ priemonės „Vykdyti Lietuvai reikšmingo užsienyje esančio kultūros paveldo apskaitą ir sklaidą, užtikrinti Lietuvai reikšmingo užsienyje esančio kultūros paveldo paieškos projektų įgyvendinimą ir vykdyti kultūros paveldo ekspertų mainus“ projektą „Amerikos lietuvių kultūros archyvo (ALKA) archyvinių vertėjų surašymas/katalogavimas“. Taip pat dalyvauta Lietuvos mokslinių bibliotekų asociacijos (LMBA), Lietuvos akademinių bibliotekų direktorių asociacijos (LABA), Teisės informacijos centrų ir teisės specialistų susivienijimo (*Consortium of Legal Resource Centers and Legal Information Specialists*), Europos

mokslinių bibliotekų asociacijos (*Ligue des Bibliothèques Européennes de Recherche, LIBER*), Nepriklausomo fondo „Elektroninė informacija bibliotekoms“ (*Electronic Information for Libraries, eIFL.net*) organizacijų veikloje. Biblioteka dalyvavo vykdamas ESF projektus „Lietuvos mokslo ir studijų e. dokumentų kaupimas ir pateikimas skaitytojams“, „Lietuvos virtuali biblioteka bei visateksčių dokumentų duomenų bazės sukūrimas“, „Empirinių duomenų ir informacijos humanitarinių ir socialinių mokslų tyrimams kaupimas ir valdymas: Lietuvos HSM duomenų archyvas“ (LiDA).

7 lentelė

Svarbiausi bibliotekos rodikliai 2008 m.

Rodiklis	2007 metai	2008 metai
Fondai		
Bibliotekos fondas (fiz. vnt./pavad.)	223 782 / 110 188	234 229 / 114 304
Dokumentai atvirose fonduose	116 346	122 187
Gauta dokumentų per metus (fiz. vnt./ pavad.)	14 594 / 6 155	14 842 / 6 331
Elektroniniai dokumentai	22 367	36 363
Vartotojai		
Vartotojų skaičius	10 272	10 590
Lankytojų skaičius	293 211	290 100
Išduotis / naudojimas dokumentais vietoje	608 725	676 330
Vartotojų darbo vietos / iš jų kompiuterinės	468 / 71	460 / 72
Informacijos paieškos sistema		
Įrašai bibliotekos rengiamuose kataloguose	83 128	94 405
Licencijuojamos duomenų bazės	35	39
Informacijos paieška kataloguose	1 080 654	112 5139
Informacijos paieška duomenų bazėse	232 413	478 332
Testuojamos duomenų bazės	28	66
Parodinė veikla		
Parodos ir renginiai	13	15

Biblioteka Universiteto studijų ir mokslo kokybės gerinimo kontekste. Siekiant sparčiau skleisti studijų medžiagą ir mokslo žinias, gerinti studijų mokslinių tyrimų kokybę, propaguoti VDU mokslininkų, mokslo ir studijų institucijų veiklą ir pasiekimus, prisidėti prie žinių visuomenės ugdymo, pradėtas VDU autorių visateksčių dokumentų skelbimas Lietuvos akademinėje elektroninėje bibliotekoje (eLABa, <http://elaba.library.lt>). Nors biblioteka negali aprūpinti kiekvieno studento studijoms reikalinga medžiaga, tačiau suteikdama prieigą prie elektroninių dokumentų tokią galimybę jiems sudaro. Vadovėlių autoriai yra ne tik VDU, bet ir kitų aukštųjų mokyklų, kurie studentams gali leisti naudotis mokomąja medžiaga iš bet kur ir bet kuriuo paros metu.

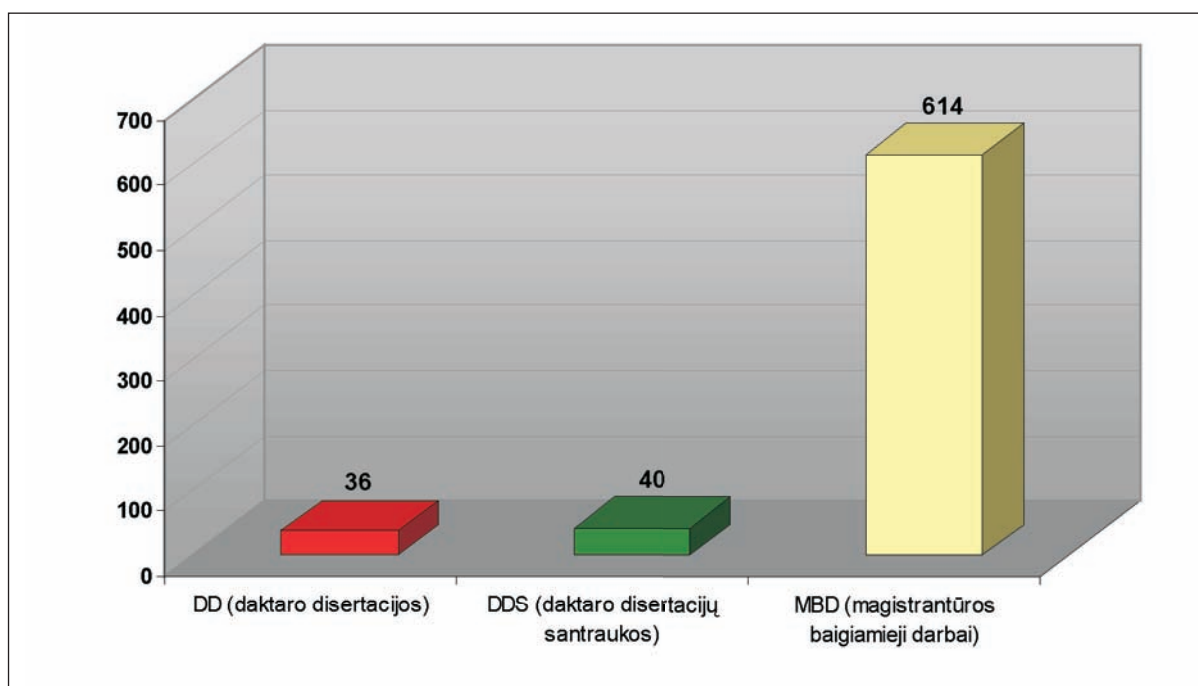
2008 metais eLABa paskelbė pirmąją VDU autorių – G. Gedvilienės ir V. Zuzevičiūtės – mokomąją knygą „Edukologija“; A. Butkaus mokslinių straipsnių rinkinį „Baltiškos impresijos“.

Bibliotekos ir leidyklos darbuotojai, įgiję elektroninės leidybos specialisto kvalifikaciją, per ESF projektą „Lietuvos mokslo ir studijų e. dokumentų kaupimas ir pateikimas skaitytojams“ eLABa paskelbė 7 Universitete leidžiamų mokslinių žurnalų „Soter“ ir „Meno istorija ir kritika“ numerius, kuriuose yra 137 visateksčiai straipsniai.

Plečiant Universiteto leidinių skaitmeninimo darbą, būtina parengti elektroninių dokumentų atrankos pateikimui eLABa, būsimoje institucinėje talpykloje, intranete tvarkas.

Siekiant gerinti studijų baigiamųjų darbų kokybę, mažinti plagijavimo galimybes rengiant darbus, didinti mokslinių tyrimų rezultatų prieinamumą, ataskaitiniais metais Universitetas įsijungė į Lietuvos magistrantūros baigiamųjų darbų, daktaro disertacijų ir jų santraukų elektroninių dokumentų (ETD) informacinę sistemą. Universiteto informacinės sistemos nuostatai buvo patvirtinti Rektoriaus įsakymu 2007 metais. Akademinį reikalų tarnybos ir bibliotekos pastangomis rengti mokymai fakultetų atsakingiems darbuotojams bei studentams, ETD sistema pradėta pildyti ir palaikyti.

2008 metais pirmą kartą ETD sistemoje buvo pateikti visi tais metais Universitete ginti magistrų darbai ir daktaro disertacijos bei jų santraukos.

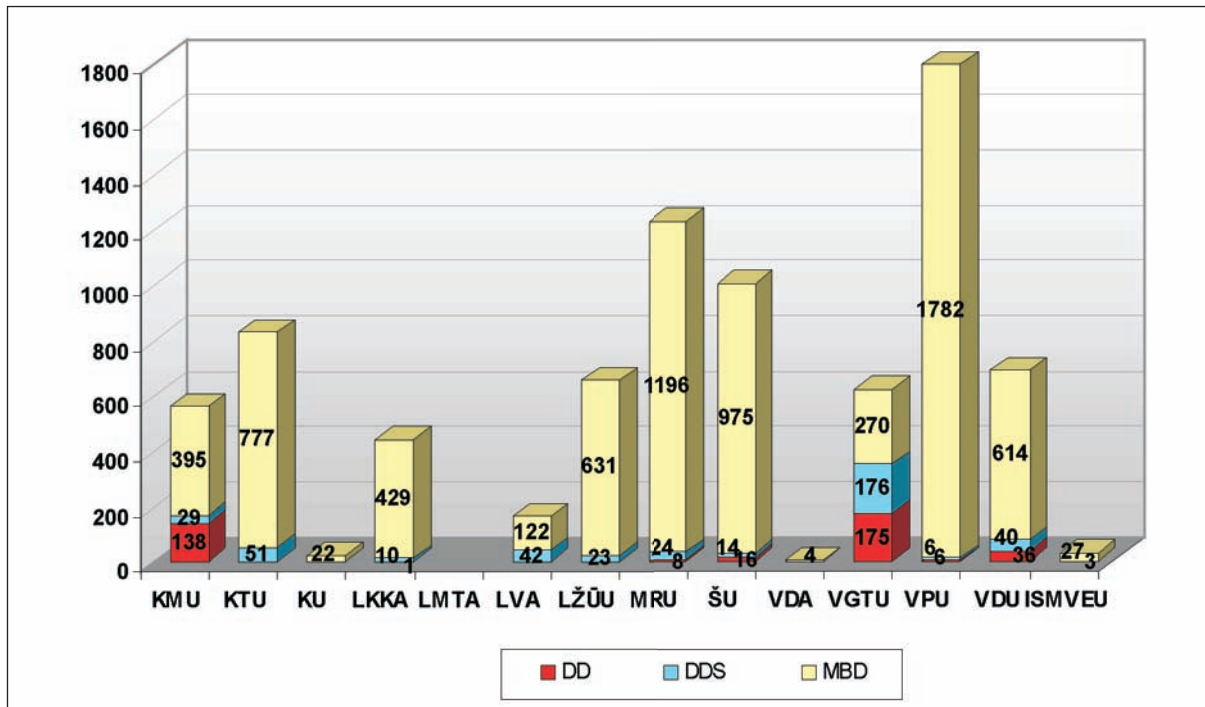

37 pav. ETD dokumentai 2008 m.

Universitetas pagal ETD pateikimą į Lietuvos ETD sistemą turi 5 poziciją tarp kitų universitetų, kurie šią veiklą pradėjo vykdyti nuo 2003/2004 metų.

Spręstina studentų, pateikiančių darbus į ETD informacinę sistemą, kompiuterinio raštingumo problema (daugelis nesugeba pateikti darbų *Adobe Acrobat* arba analogiškų programų formatu (PDF)).

Naujas Universiteto mokslinės veiklos viešinimo ir organizavimo etapas yra VDU mokslo publikacijų katalogas (PDB). 2008 metais, naudojantis bibliotekos kuriamu PDB katalogu, jau buvo galima rasti visas 2007 m. Universiteto darbuotojų publikacijas internete, analizuoti mokslinės veiklos rezultatus, remiantis įvairiomis ataskaitomis, ir teikti jas Akademinį reikalų tarnybai, o ši – Studijų kokybės vertinimo centrui, kuris vertina Universiteto mokslinę produkciją. Tobulinant šią veiklą, reikėtų parengti Universiteto publikacijų tvarkos aprašą.

38 pav. VDU tarp institucijų, įkeliančių ETD dokumentus, 2008 m.

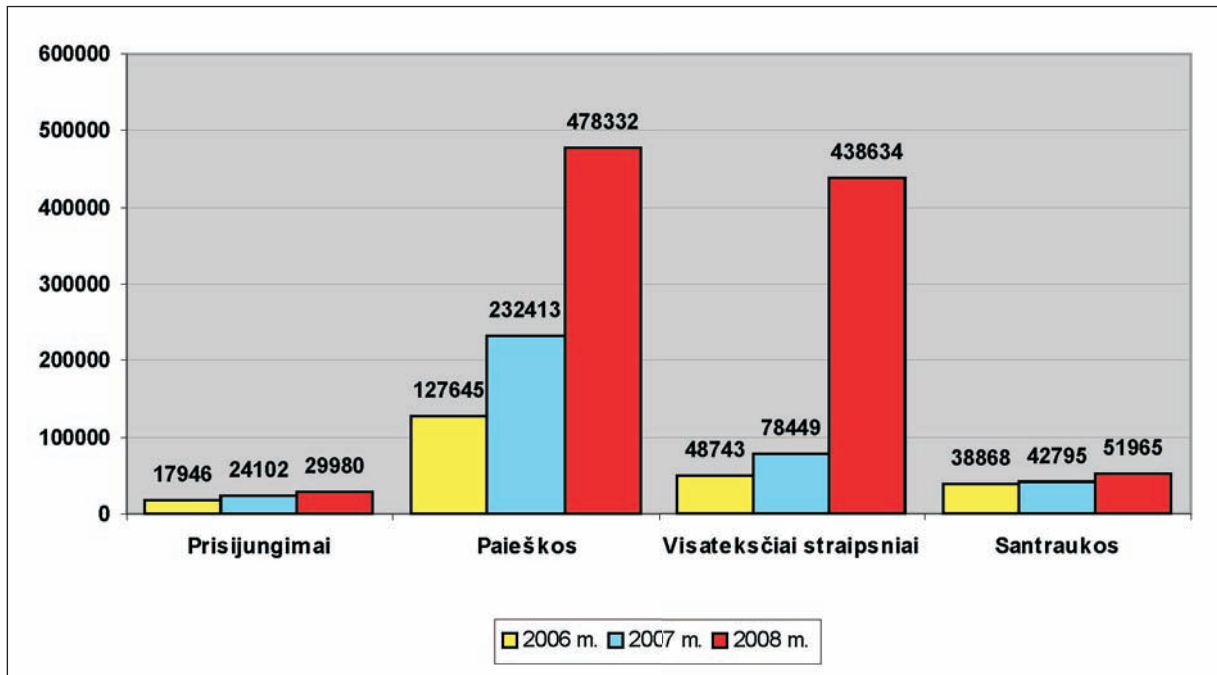
Gerinant studijų ir mokslo kokybę, siekta kelti vartotojų informacinį raštingumą. Biblioteka pristatyta pirmakursiams per „Įvado į studijas VDU 2008“ savaitę; taip pat buvo siekta įtraukti į studijų procesą per užsiėmimus, vedamus įvairių fakultetų studentams apie bibliotekos veiklą ir licencijuojamas duomenų bazes. Kad būtų efektyviau panaudojamos bibliotekos informacijos paieškos sistemos galimybės ir kitur esantys informacijos išteklių, Universitete būtina sukurti informacinio raštingumo kėlimo sistemą.

Siekiant suderinti studijoms ir mokslui reikalingų dokumentų įsigijimą, 2008 metais biblioteka pasiūlė dar vieną paslaugą – atrankinį bibliotekos tarybos narių informavimą apie užsienio leidyklose išleistus naujus leidinius pagal pasirinktas mokslo sritis (nuo 2007 m. nuolat siunčiama „Ekspresinformacija apie naujus spaudinius, išėjusius Lietuvoje“).

2008 metais vietoj vienos metinės užsienio leidyklų naujausių akademinių knygų parodos pradėtos organizuoti kelios, siekiant pateikti daugiau leidinių vieno ar kelių fakultetų studijų ir mokslo tematikai, taip pat priartinti knygas prie fakultetų bendruomenės – parodos rengiamos strategiškai patogiausioje fakultetui vietoje.

Spręstinas grįžtamojo ryšio iš informacijos vartotojų klausimas – tai padėtų išsiaiškinti jų poreikius įsigyjant dokumentus ir prenumeruojant duomenų bazes.

Bibliotekos informacijos paieškos sistemos plėtra. 2008 metais, palyginti su 2007 m., gerokai išaugo bibliotekos informacijos paieškos sistemos panauda: beveik 45 tūkst. padidėjo paieškų (2008 m. – 1 125 139, 2007 m. – 1 080 654) skaičius bibliotekos rengiamuose kataloguose; atitinkamai licencijuojamose duomenų bazėse – dvigubai, naudojimas visateksčiais straipsniais licencijuojamose duomenų bazėse – beveik 5,6 karto (39 pav.).

39 pav. Licencijuojamų duomenų bazių naudojimas 2006–2008 m.

Galima teigti, kad vienam vartotojui, ieškojusiam informacijos bibliotekos rengiamuose kataloguose, vidutiniškai teko 106 paieškos (2007 m. – 105). Palyginti su kitų akademinų institucijų analogiškais duomenimis (VPUB ~108, ŠUB ~111, LŽŪUB ~31, VDAB ~19 paieškų vienam vartotojui), rodiklis yra gana aukštas. Vienam VDU bendruomenės nariui, ieškojusiam informacijos licencijuojamose duomenų bazėse, teko 48 paieškos (2007 m. – 24).

2008 metais parengta bibliotekos žiniatinklio svetainė anglų kalba (<http://biblioteka.vdu.lt>), laikantis **lietuviškosios sąsajos dizaino ir struktūros**. Svetainės anglų kalba rengimą skatino didėjantis užsienio studentų Universitete skaičius ir bibliotekos pateikimas užsienio auditorijai.

Žiniatinklio svetainėje lietuvių kalba parengtas interneto nuorodų skyrius pagal Universiteto studijų ir mokslo sritis (humanitariniai, socialiniai, fiziniai, biomedicinos mokslai). Taip pat **pradėta teikti** nauja virtuali paslauga – pageidaujantiems vartotojams bibliotekos naujienos siunčiamos jų pasirinktu el. pašto adresu.

Bibliotekos veiklos ir struktūros optimizavimas. Gerinant studijų ir mokslo aprūpinimą leidiniais, siekiant racionaliau panaudoti Universiteto lėšas joms įsigyti, visapusiškai leidinių paieškai ir prieinamumui užtikrinti, bibliotekos fondams papildyti, išvengti perkamų leidinių dubliavimo, ataskaitiniais metais Rektoriaus įsakymu reglamentuota Universitete perkamų leidinių priskyrimo bibliotekai tvarka (2008-11-14, Nr. 1019). VDU bibliotekos taisyklėse (Rektoriaus įsakymas 2008-07-03, Nr. 694) pateikta nauja vartotojų registravimo ir identifikavimo tvarka, pakeitimai užsakant, skolinant, pratešiant, grąžinant dokumentus, patikslintos vartotojų teisės, pareigos, atsakomybė. Rektoriaus įsakymu (2008-03-15, Nr. 229) numatyta galimybė imti delspinigius iš bibliotekos vartotojų, vėluojančių grąžinti knygas: nustatytas delspinigių dydis vienam leidiniui – 0,1 Lt už kiekvieną uždelstą dieną, apibrėžta maksimali delspinigių suma leidiniui – 1 MGL. Rektoriaus įsakymu „Dėl bibliotekos teikiamų mokamų paslaugų“

(2008-05-14, Nr. 486) nustatyta dokumentų ar kopijų skolinimo iš kitų bibliotekų apmokėjimo tvarka, nauji dokumentų nuskaitymo ir spausdinimo įkainiai. Vartotojų aptarnavimo laikas semestro ir studentų atostogų metu nustatytas Rektoriaus įsakymu „Dėl bibliotekos vartotojų aptarnavimo laiko“ (2008-09-16, Nr. 891).

Atnaujinta bibliotekos struktūra (Rektoriaus įsakymas 2008-09-16, Nr. 890) „Dėl universiteto bibliotekos struktūrinių pakeitimų“, siekiant optimaliai išnaudoti patalpas ir surasti vartotojus nenaudojamiems ar mažiau naudojamiems leidiniams.

Įkurta nauja Chiunės Sugiharos namų skaitykla, kuriai perduoti centrinėje saugykloje minimalią paklausą turėję leidiniai japonų kalba.

Reorganizuota Mykolo Biržiškos profesorių skaitykla dėl mažo lankomumo ir fondo panaudojimo. Buvusios skaityklos fondo dalis ir kompiuterinės darbo vietos dėstytojams perkeltos į Informacinių paslaugų sektoriaus patalpas. Ši pertvarka leido išplėsti centrinės dokumentų saugyklos plotą. Naujose mobiliose lentynose sudėta apie 20 tūkst. leidinių.

Informatikos ir Gamtos mokslų bibliotekoje kauptas Jungtinių Tautų maisto ir žemės ūkio organizacijos (FAO) depozitinis leidinių fondas (1692 fiz. vnt.) dėl neatitikimo Universiteto studijų ir mokslo kryptims perduotas Lietuvos žemės ūkio universiteto bibliotekai.

Į Lietuvių fondo užsienio kalbų skaityklos atvirą fondą perkelti 1 865 grožinės literatūros leidiniai užsienio kalbomis, sudarytos sąlygos vartotojams savarankiškai rinktis literatūrą.

Biblioteka – besimokanti organizacija. 2008 metais, palyginti su praėjusiais, suintensyvėjo personalo kompetencijos plėtra. Dalyvavusių keliant kvalifikaciją bibliotekos darbuotojų skaičius siekė 129, t. y. vidutiniškai vienas darbuotojas per metus kėlė kvalifikaciją 3 kartus (2007 m. – 1,7 karto).

Bibliotekos darbuotojams Lietuvos akademinė bibliotekų tinkle patikėta testuoti naują integralios bibliotekinės sistemos ALEPH 18 versiją. Buvo testuoti integralios bibliotekinės sistemos darbiniai moduliai, atnaujinta specializuota programinė įranga, ruošiama perkelti duomenų (fondų, vartotojų) informaciją, atlikti testiniai duomenų eksporto – importo darbai, derinta naujos sistemos konfigūracija, testavimui instaliuotos vartotojo sąsajos ir kt.